

Janne
Tellerová

nič

Přeložila Katarina Motzková

EDÍCIA PEVNÝ BOD

*Janne
Teller*
nič

Preložila Katarína Motzková

**ZELENÝ[®]
KOCÚR**

Z dánskeho originálu Janne Teller: Intet (Dansklærerforeningens Forlag, 2010) preložila Katarína Motyková.

The translation was kindly supported by the Fund for Central and East European Book Projects, Amsterdam.

u. fond
na podporu
umenia

Vydanie publikácie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

K:
Danish Arts
Foundation

This book is published with the support from the Danish Arts Foundation.

TRANSLATION © 2023 Katarína Motyková

Redaktorka edície: Renáta Deáková

Jazyková redakcia: Alexandra Strelková

Jazyková korektúra: Darina Kližanová

Copyright © Janne Teller

Slovak edition © 2023 by Vydavateľstvo Zelený kocúr, s.r.o.

www.zelenykocur.sk

Grafická úprava: Design Amorandi

Návrh obálky: László Nagy

ISBN 978-80-69010-00-0

EAN 9788069010000

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať alebo ukladať vo vyhľadávacom systéme ani byť prenášaná v akejkoľvek forme či akýmkoľvek spôsobom elektronicke, mechanicky, kopírovaním, nahrávaním alebo iným spôsobom rozširovaná bez predchádzajúceho výslovného písomného súhlasu vydavateľa.

I

Na ničom nezáleží,
to viem už dlho.
Preto sa neoplatí nič robiť,
na to som prišiel teraz.

II

Pierre Anthon nadobro odišiel zo školy v deň, keď zistil, že sa neoplatí nič robiť, keďže na ničom nezáleží.

Ostatní sme do nej chodili naďalej.

Učitelia sa všemožne usilovali upratovať po ňom v triede i v našich hlavách, niečo z Pierra Anthona v nás preda len zostalo. Možno preto to dopadlo tak, ako to dopadlo.

Bol druhý augustový týždeň. Slnko páliło, zleniveli sme a boli sme podráždení, asfalt sa nám lepil na tenisky a jablká a hrušky dozreli do akurátnej veľkosti, perfektne nám sadli do dlane, keď sme sa nimi ohadzovali. Nehľadeli sme napravo ani naľavo. Bol prvý školský deň po letných prázdninách. Trieda ešte páchla saponátom a prázdnotou, okná sa leskli ako zrkadlo a na tabuli zatiaľ neboli kriedové šmuhy. Lavice stáli zoradené vo dvojiciach, rovnomerne ako nemocničné chodby, no vydrží im to len tento jediný deň v roku. Trieda 7. A.

Na miesta sme zasadli opatrne, aby sme nenarušili poriadok. Aj to príde, len dočkaj času ako tá hus. Ale dnes nie!

Pán učiteľ Eskildsen nás privítal tou istou múdrosťou ako každý rok. „Deti, dnes máte dôvod na radosť,“ povedal. „Lebo bez školy niet prázdnin.“

Zasmiali sme sa. Nie preto, že by bol vtipný, ale preto, že nám to celé bolo smiešne.

Potom sa Pierre Anthon zdvihol. „Na ničom nezáleží,“ povedal. „To viem už dlho. Preto sa neoplatí nič robiť. Na to som prišiel teraz.“ Potichu sa zohol a zbalil si veci, ktoré len pred chvíľou vytiahol z tašky. S ľahostajným výrazom nám kývol na rozlúčku a odišiel, ani za sebou nezatvoril dvere. A ony sa usmiali. Niečo také som videla prvý raz. Pierre Anthon ich nechal pootvorené ako ústa, pripravené prehltnúť ma, ak by som sa dala zlákať a vybrala sa za ním. Na koho sa to usmievali? Na mňa, na nás. Poobzerala som sa po triede a nepríjemné ticho mi prezradilo, že si to všimli aj ostatní.

Malo z nás byť niečo.

Malo z nás byť niečo, teda niekto, ale nehovorilo sa o tom nahlas. Ani potichu. Viselo to vo vzduchu, v čase, votkané do plota okolo školy, do našich vankúšikov a plyšáčikov, ktoré sa nespravodlivo ocitli opustené v prachu pivníc a povál. Predtým som o tom nevedela. Úsmev dverí po odchode Pierra Anthona mi to prezradil. Hlavou som to ešte nechápala, ale už som to vedela.

Zrazu som dostala strach. Zľakla som sa Pierra Anthona.

Bála som sa trochu, viac, najviac.

Žili sme v Tæringu*, v menšej obci vedľa jedného dánskeho mesta. Nebývalo sa tu dobre, ale takmer dobre. Často

* Tæring je fiktívne miesto v Dánsku, slovo *tæring* znamená koróziu, degradáciu, rozklad (pozn. prekl.).

nám to všemožne pripomínali, ale nehovorilo sa o tom nahlas. Ani potichu. Krehké, na žltom omietnuté murované škatule a červené rodinné domy so záhradkami, nová sivo-hnedá radová zástavba s predzáhradkami a potom bytovky tých, s ktorými sme sa nehrávali. A ešte zopár starých gazdovských domov, ktoré už neslúžili ako farmy, lebo sa stali súčasťou mesta, a ešte niekoľko bielych viliek, kde bývali tí, ktorí boli o trochu lepší než my ostatní.

Škola stála na rohu, kde sa stretávali dve ulice. Všetci okrem Elise žili na jednej z nich, volala sa Tærinská. Elise si niekedy naschvál nadbehla, aby išla do školy s nami. To bolo predtým, než do nej Pierre Anthon chodiť prestal.

Pierre Anthon býval s otcom v komúne na Tærinskej ulici číslo 25 v jednom z gazdovských domov, ktoré už dávno neslúžili ako farmy. Otec Pierra Anthona a ostatní členovia komúny boli hipíci, ktorí uviazli v šesťdesiatom ôsmom. Vravievali to o nich naši rodičia, a hoci sme celkom nerozumeli, čo to znamená, hovorili sme to tiež. V predzáhradke pri ceste stála slivka. Strom bol veľký, starý a krivý, nakláňal sa cez živý plot a lákal nás zaprášenými plodmi, na ktoré sme nedosiahli. Minulé roky sme vyskakovali a dočahovali ich. S tým sme prestali. Pierre Anthon odišiel zo školy, aby sa usadil v korune tohto stromu a rozhadzoval odtiaľ nezrelé slivky. Niektoré nás trafili. Nebolo to tak, že by na nás Pierre Anthon mieril, pretože to predsa nestálo za námahu, ako tvrdil. Zasiahli nás len náhodou.

A ešte na nás odtiaľ vykrikoval.

„Na ničom nezáleží,“ zakričal jeden deň. „Pretože všetko sa začína len preto, aby sa skončilo. V okamihu, keď ste sa narodili, začínate umierať. A tak je to so všetkým.“

„Zem má štyri miliardy šesťsto miliónov rokov, ale vy sa dožijete najviac sto!“ kričal inokedy. „Vôbec sa neoplatí žiť.“

Pokračoval:

„Všetko je jedno veľké divadlo, v ktorom ide len o to, kto sa vie najlepšie pretvárať.“

Nič nenasvedčovalo tomu, že Pierre Anthon je z nás všetkých najchytrejší, ale teraz nám to bolo jasné. Na niečo totiž prišiel, aj keď sme sa to báli priznať. Nielen pred rodičmi a učiteľmi, ale ani medzi spolužiakmi. Dokonca ani sami pred sebou. Nechceli sme žiť vo svete, o ktorom nám rozprával Pierre Anthon. Mali sme sa stať niečím, niekým.

Usmiate dvere do vonkajšieho priestoru nás nelákali.

Vôbec nie. Vonkoncom nie!

Preto sme to vymysleli. Možno trochu prehľadám, pretože v skutočnosti nám nápad vnukol sám Pierre Anthon. Bolo to v to ráno, keď Sofie v rýchlom slede udreli do hlavy dve tvrdé slivky a ona sa nazúrila na Pierra Anthona, že si vysedáva na strome a berie nám nádej.

„Len tam sedíš a pozeráš do prázdna. Zdá sa ti to lepšie?“ skríkla.

„Nepozerám do prázdna,“ odpovedal pokojne Pierre Anthon. „Hľadím na oblohu a cvičím sa v ničnerobení.“

„Do čerta s tebou!“ odsekla Sofie a hodila do stromu a Pierra Anthona palicu, ale tá dopadla do živého plota ďaleko pod ním.

Pierre Anthon sa rozosmial a zvolal tak hlasno, že to bolo počuť až do školy:

„Ak je niečo, kvôli čomu sa oplatí hnevať, je aj niečo, kvôli čomu sa oplatí tešiť. Ak je niečo, z čoho sa dá tešiť, je aj niečo, na čom záleží. A také nič nie je!“ Ešte raz zvýšil hlas a zreval: „O pár rokov budete všetci mŕtvi, zabudnúť a nič po vás nezostane, takže to môžete pokojne začať hneď nacvičovať.“

Vtedy sme si uvedomili, že ho musíme z toho stromu dostať.

III

Slivka má veľa konárov.
Veľa dlhých konárov.
Priveľa pridlhých konárov.

Škola v Tæringu bola veľká, hranatá a betónovosivá, mala dve poschodia a v podstate bola dosť škaredá, ale málokto z nás mal čas sa nad tým pozastavovať, najmä teraz, keď sme sa predovšetkým usilovali nepremýšľať nad slovami Pierra Anthona.

V to konkrétne utorkové ráno, v ôsmy deň nového školského roka, nás však škaredosť školy zasiahla ako hrst' trpkých sliviek z rúk Pierra Anthona.

Spolu s Janom-Johanom a Sofie sme prešli bránou na školský dvor, hneď za nami Rikke-Ursula a Gerda, a úplne sme zmĺkli, keď sme zašli za roh a zahliadli školskú budovu. Neviem to vysvetliť, ale akoby nám ju Pierre Anthon ukázal inak. Akoby nás to nič, o ktorom kričal zo slivky, predbehlo a dostalo sa tam prv.

Škola bola taká sivá, hnusná a hranatá, že som zalapala po dychu, akoby predstavovala sám život, a tak by teda život vyzerat' nemal, ale presne tak vyzeral. Dostala som

neprekonateľnú chuť zbehnúť na Tærinskú ulicu 25, vyliezť na slivku za Pierrom Anthonom a dívať sa na nebo, až kým by som sa nestala súčasťou vonkajšieho sveta a toho ničoho a už nikdy by som nemusela o ničom premýšľať. Ale zo mňa malo byť niečo, niekto, preto som sa nikam nerozbehla, iba som odvrátila zrak a začala nechty do dlaní, až to zaboľelo.

Usmiate dvere, otvorte sa, zatvorte sa!

Nebola som jediná, kto pocítil potrebu niečo spraviť. „Musíme konať,“ zašepkal Jan-Johan, aby nás nepočuli spolužiaci z vedľajšej triedy, ktorí postávali za nami. Jan-Johan hrával na gitare a spieval piesne od Beatles skoro na nerozoznanie od skutočných Beatles.

„Veru,“ zašepkala Rikke-Ursula, ktorú som podozrievala, že je trochu doňho, a Gerda zaochkala a bezradne rozhodila rukami, keď Rikke-Ursula vykročila vpred.

„Ale čo urobíme?“ zašepkala som a aj ja som pridala do kroku, lebo sa k nám znepokojivo priblížili decká z vedľajšej triedy a medzi nimi aj chalani, ktorí radi strieľali do dievčat gumičkami a sušeným hrachom, vždy keď sa im naskytla príležitosť, a práve teraz sa im jedna taká naskytla.

Jan-Johan nám na hodine matematiky rozposlal lístček, aby sme sa po vyučovaní všetci zišli na futbalovom ihrisku. Teda všetci okrem Henrika, pretože Henrik bol syn nášho učiteľa biológie a nechceli sme nič riskovať.

Spočiatku sa nám zdalo, že tam dlho len tak postávame, rozprávame sa o iných veciach a tvárime sa, že nemyslíme

na jednu a tú istú vec. Nakoniec sa však Jan-Johan našponoval a takmer slávnostne vyhlásil, že si ho máme pozorne vypočuť.

„Takto to ďalej nejde,“ spustil a veľmi rýchlo svoj príhovor aj zakončil tým, čo sme všetci vedeli: už nemôžeme ďalej predstierať, že na niečom záleží, keď si Pierre Anthon vysedáva na slivke a vykrikuje, že nezáleží na ničom.

Práve sme začali chodiť do siedmej triedy, takí moderní a rozhladení v živote a vo svete, že sme dobre vedeli, že všetko je viac o tom, ako to vyzerá, než ako to naozaj je.* V každom prípade je najdôležitejšie stať sa niečím, čo nejako vyzerá. A aj keď to znie trochu vágne a nejasne, určite to nie je niečo, čo sa dá dosiahnuť vysedávaním na strome a hádzaním sliviek na cestu.

Pierre Anthon by si nemal namýšľať, že nás môže presvedčiť o inom.

„Keď príde zima a minú sa mu slivky, sám zlezie,“ povedala Pekná Rosa.

Nanič riešenie.

Po prvé, slnko ešte veselo plávalo po oblohe a do zimy zostávalo mnoho mesiacov. Po druhé, neexistoval dôvod, prečo by Pierre Anthon nemohol vysedávať na strome celú zimu, aj bez sliviek. Koniec koncov, stačilo sa teplo obliecť.

„Treba mu dať príučku,“ prehovorila som k chlapcom, pretože bolo jasné, že my dievčatá ho nanajvýš trochu doškriabeme a hrubá práca zostane na nich.

Chlapci sa na seba pozreli.

* Siedmy ročník bol v tejto škole najvyšší, boli teda na škole najstarší. Vyššie ročníky (8., 9. a prípadne aj nepovinný 10. ročník) absolvujú žiaci z menších miest často na školách v príľahlých spádových mestách (pozn. prekl.).

Môj nápad sa im nepozdával. Pierre Anthon bol veľký a silný, s pehavým nosom, ktorý si raz ako piatak zlomil, keď sa mlátil s jedným deviatakom zo školy v meste a tvárou mu narazil do hlavy. Aj napriek zlomenému nosu bitku vyhral. Deviatka hospitalizovali s otrasom mozgu.

„Bitka nie je dobrý nápad,“ povedal Jan-Johan, ostatní chlapi prikývli a viac sa o tom nehovorilo, hoci pred nami dievčatami tým trochu stratili rešpekt.

„Pomodlime sa k Pánovi,“ navrhol Zbožný Kaj, ktorého otec bol hlboko veriaci a činný v cirkvi a tuším aj jeho mama.

„Drž hubu!“ zasyčal naňho Ole a poštipal ho tak, až Zbožný Kaj, miesto aby zmĺkol, hlasno zakikiríkal ako kohút, ktorému práve odrezali hlavu, a my ostatní sme museli Oleho zastaviť, aby to zavýjanie neprilákalo školníka.

„Tak to naňho požalujme,“ navrhla Drobná Ingrid, ktorá bola taká maličká, že sme na ňu často zabúdali. Ale teraz sa pripomenula a my sme sa jej unisono spýtali:

„Komu?“

„Pánovi učiteľovi Eskildsenovi.“ Drobná Ingrid narazila na nedôverčivé pohľady. Eskildsen bol náš triedny a nosil čierny pršíplášť a zlaté hodinky a neriešil problémy, veľké ani malé. „Tak potom pánovi riaditeľovi,“ dodala.

„Riaditeľovi,“ uškrnul sa Ole a aj Ingrid by bol uštipol, keby sa medzi nich rýchlo nepostavil Jan-Johan.

„Nemôžeme žalovať Eskildsenovi, riaditeľovi ani nikomu inému z dospelých, pretože ak to na Pierra Anthona bonzneme, budeme musieť vysvetliť prečo. A potom budeme musieť prezradiť, čo nám povedal. A to nemôžeme, pretože dospelí nechcú počuť, že vieme, že v skutočnosti